

Onderwerp : Haalbaarheidsonderzoek OKO op de Noord-Veluwe
Datum : 14 september 2022
Gericht aan : College en gemeenteraad van de gemeente Oldebroek
Van : Ambtenaren Volksgezondheid Noord-Veluwe

1. Aanleiding

De gemeenten Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Oldebroek en Putten werken binnen het thema Volksgezondheid samen. In februari 2022 stemden de raden van deze gemeenten in met de regionale nota Volksgezondheid “Samen verder voor een gezond Noord-Veluwe 2022-2025”. Een besispunt hierin was een haalbaarheidsonderzoek uitvoeren naar de implementatie van het IJslands model binnen deze gemeenten¹. In deze haalbaarheidsmemo gaan wij in op de urgentie van het werken met deze aanpak, het draagvlak onder onze samenwerkingspartners voor OKO en wat er lokaal en regionaal nodig is om daadwerkelijk te kunnen starten.

2. NIX 18 en OKO

2.1 De norm: NIX 18

De gemeente heeft vanuit de Wet Publieke Gezondheid de taak en verantwoordelijkheid om de gezondheid van inwoners te beschermen en te bevorderen. Daarnaast is in 2014 de Alcoholverwet ingegaan die verkoop van alcohol onder de 18 jaar verbiedt. Hieruit is de campagne NIX18 ontstaan. De landelijke norm is dat jongeren onder de 18 jaar niet roken en niet drinken.

2.2 Opgroeien in een kansrijke omgeving (OKO oftewel IJslands Model)

Sinds kort hebben we het niet meer over ‘IJslands model’, maar over ‘Opgroeien in een kansrijke omgeving’, afgekort OKO. Deze benaming is passender voor Nederland en sluit aan bij de nieuwe visie op preventie binnen volksgezondheid en de transformatie van het sociaal domein. In de OKO-aanpak is het IJslands model aangepast op de Nederlandse samenleving.

OKO is een preventieaanpak gericht op het op een positieve manier terugdringen van midde-gebruik en het versterken van het welbevinden. Het creëren van een positieve leefomgeving, waarin jongeren gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien. De doelgroep van OKO zijn jongeren van 12 tot 18 jaar.

De basisprincipes bij OKO zijn:

1. Wetenschappelijk onderbouwd: data geeft richting aan onze acties;
2. Samenlevingsgericht: organisaties en personen in de omgeving van jongeren worden zoveel mogelijk betrokken;
3. In dialoog: continue dialoog tussen onderzoek, beleid en praktijk;
4. Duurzaam: lange termijn commitment en investering is nodig.

¹ Zie bijlage 1

De preventieaanpak heeft in IJsland, op de langere termijn, een zeer positief resultaat gehad. Het middelengebruik is drastisch gedaald. Daarnaast leidde de aanpak in IJsland tot een verbetering van de mentale gezondheid van jongeren.

Figuur 1. Middelengebruik in IJsland van 1998 tot 2019 onder 15- en 16-jarigen

3. Waaruit blijkt de urgentie om te starten met OKO?

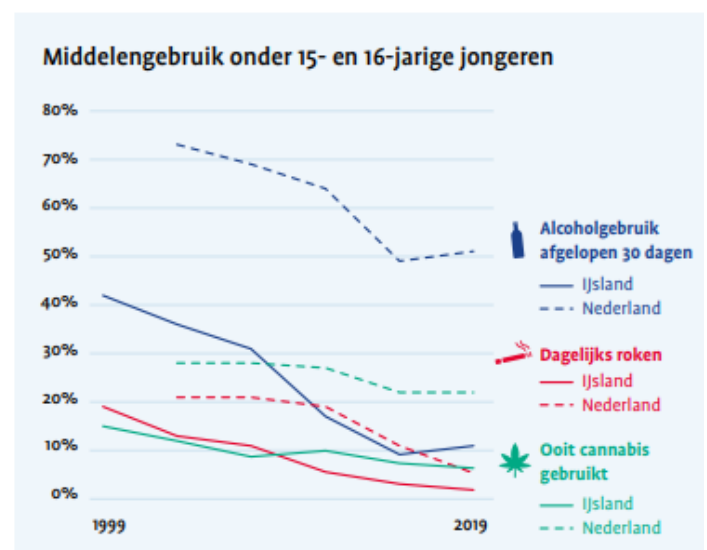
3.1 Samenvattend

- Alcoholgebruik onder jongeren neemt toe en is schadelijk voor de ontwikkeling;
- 18% van de ouders op de Noord-Veluwe stemt in met alcoholgebruik van jongeren onder de 18 jaar;
- Roken en middelengebruik onder jongeren neemt niet verder af;
- De Noord-Veluwse gemeenten halen de norm NIX18 niet;
- Risico op psychosociale problemen is hoog, de mentale ongezondheid neemt toe;
- Middelengebruik onder jongeren geeft een groter risico op andere problemen nu en in de toekomst.

De Noord-Veluwse gemeenten staan met bovenstaande punten voor een opgave. Hoopgevend is dat het IJslands model laat zien de OKO-aanpak hier verandering in kan brengen.

Verbinding middelengebruik met mentale ongezondheid

Uit literatuur blijkt dat middelengebruik door jongeren ook wordt ingezet om stress en mentale problemen te ontvluchten. Voor het moment biedt middelengebruik wellicht verlichting, maar op de lange termijn laat het de stress oplopen. Voor het puberbrein is het middelengebruik risicovol en kan op lange termijn ernstige gevolgen hebben.

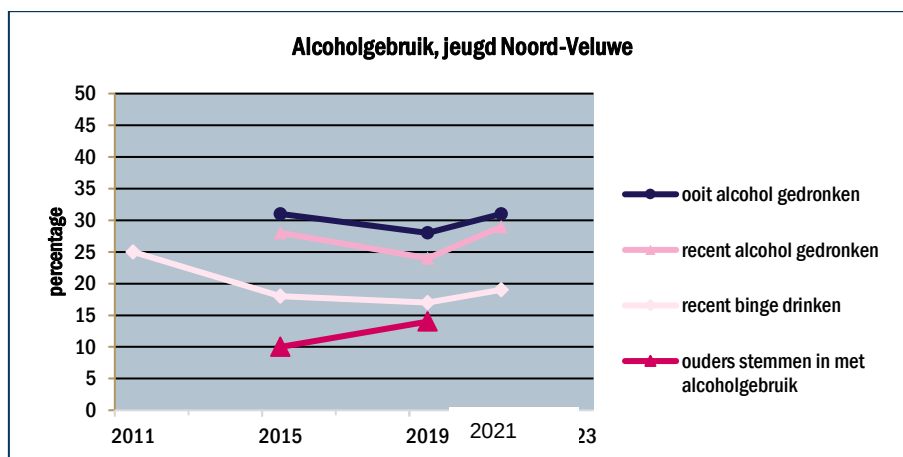

Figuur 2. Middelengebruik: vergelijking IJsland en Nederland

Alle feiten pleiten voor een brede benadering die inzet op het voorkomen van het gebruik van alcohol, drugs en tabak door jongeren en het verbeteren van het welbevinden. Een goede mentale gezondheid is voorwaardelijk om kansrijk te functioneren en draagt bij aan het maken van gezonde keuzes.

3.2 Alcoholtrend op de Noord-Veluwe

Waar eerst een daling te zien was in alcoholgebruik door de jeugd op de Noord-Veluwe, neemt het gebruik in deze groep weer toe (figuur 3). Nadat de leeftijdsgrens voor het kopen van alcohol in 2014 van 16 naar 18 jaar ging daalde het aantal 18-minners dat alcohol dronk. Daarna bleef deze lijn een periode stabiel. Recent zien we weer een lichte stijging.

Figuur 3. Alcoholgebruik onder de jeugd in de Noord-Veluwe.

Bron: Gezondheidsmonitor Jeugd, GGD Noord- en Oost-Gelderland.

In 2021 heeft bijna 30% van de jongeren recent alcohol gedronken (Oldebroek: 28%), bijna 1 op de 5 jongeren heeft recent gedaan aan binge-drinken (Oldebroek: 16%). De norm van NIX18 is hiermee ver uit het zicht. Van de ouders stemt 18% in met het alcoholgebruik van hun minderjarige kinderen. Dit is niet wenselijk en mogelijk zelfs schadelijk. Verandert de omgeving niet? Dan verandert het gedrag van de jongeren ook niet.

Effecten van het drinken van alcohol door jongeren

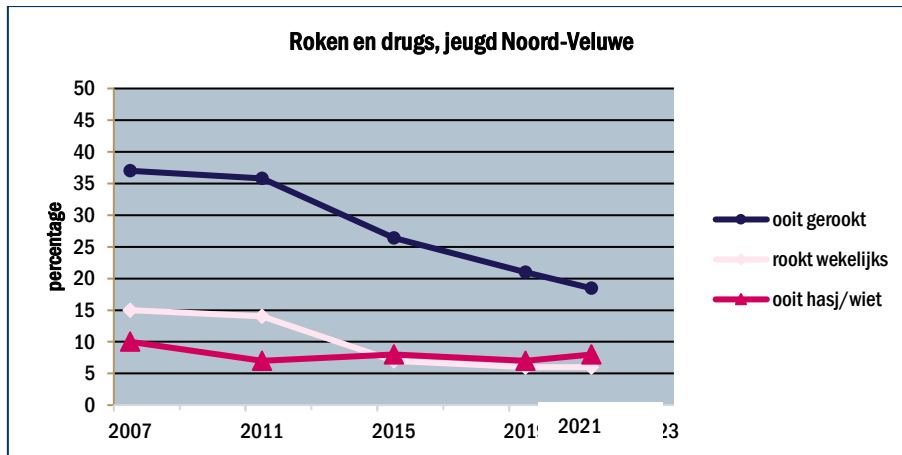
Het puberbrein is volop in ontwikkeling en daardoor extra kwetsbaar. Het gebruik van alcohol verstoort de ontwikkeling wat nadelige consequenties kan hebben voor de rest van het leven. Daarnaast zijn de volgende verbanden te leggen²:

- Jongeren raken makkelijker bewusteloos door alcohol dan volwassenen.
- Jongeren die veel drinken raken vaker (ongewenst) zwanger.
- Jongeren die op vroege leeftijd drinken hebben een hoger risico op problematisch alcoholgebruik op late leeftijd.
- Jongeren die alcohol drinken, zijn vaker agressief en plegen vaker (verkeers)misdrijven dan leeftijdgenoten die niet drinken.
- Jongeren die alcohol drinken veroorzaken ook extra zorgkosten en onderwijskosten.

² <https://expertisecentrumalcohol.trimbos.nl/items/details/effecten-en-gevolgen-van-alcohol-bij-jongeren>

3.3 Roken- en drugstrend op de Noord-Veluwe

Het aandeel jongeren dat ooit heeft gerookt neemt sinds 2007 af, maar het aandeel jongeren dat wekelijks rookt is sinds 2019 gestabiliseerd. Het aandeel jongeren dat ooit softdrugs heeft gebruikt, is licht toegenomen tot 8% in 2021 (figuur 4).

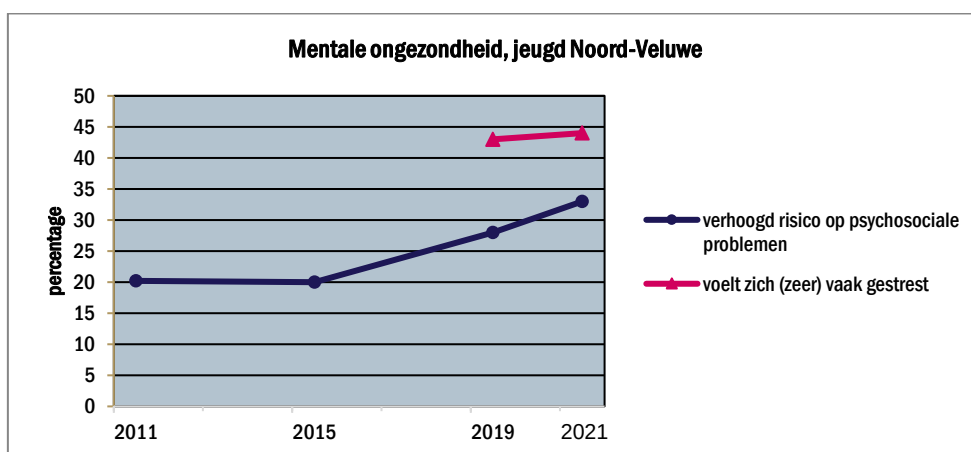
Figuur 4. Middelengebruik onder de jeugd in de Noord-Veluwe.

Bron: Gezondheidsmonitor Jeugd, GGD Noord- en Oost-Gelderland.

3.4 Meer risico op psychosociale problemen

De mentale ongezondheid onder de jeugd in de Noord-Veluwe neemt toe (figuur 5). Meer jongeren hebben een verhoogd risico op psychosociale problematiek (Oldebroek: 36%) In deze groep is een hoger middelengebruik te zien dan jongeren met een goede mentale gezondheid³. We zien bovendien dat risicogedrag met elkaar samenhangt, bijvoorbeeld:

- Jongeren van 13 die alcohol drinken, beginnen sneller met het gebruik van drugs.
- Jongeren die onder de 18 jaar alcohol drinken, roken vaker en sporten minder.
- Jongeren die alcohol drinken, zijn vaker betrokken bij roekeloos gedrag en overlast.

Figuur 5. Mentale ongezondheid onder de jeugd in de Noord-Veluwe.

Bron: Gezondheidsmonitor Jeugd, GGD Noord- en Oost-Gelderland.

³ Psychische gezondheid van jongeren in Noord- en Oost-Gelderland, GGD Noord- en Oost-Gelderland, 2021

4. Waarom OKO?

4.1 De huidige aanpak voldoet niet meer

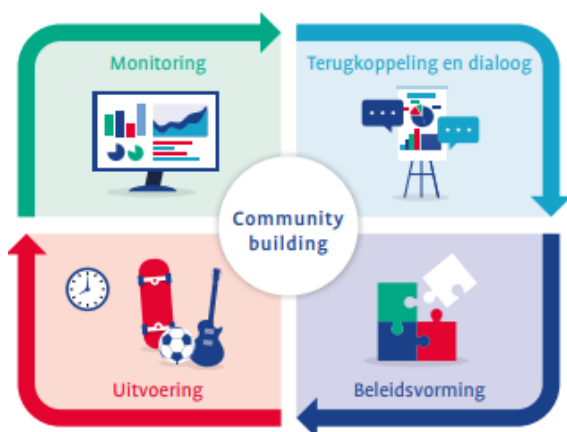
We kunnen constateren dat met de huidige aanpak de trend van middelengebruik niet verandert. Deze is vooral gericht op het verminderen van het gebruik, terwijl preventief werken de nieuwe opgave is. Ons richten op gebruik is te fragmentarisch en het creëren van een kansrijke omgeving ontbreekt. De problematiek vraagt om een programmatische aanpak. In een goede programmatische aanpak wordt gebruik gemaakt van dataset om de ontwikkelingen te evalueren en de effectiviteit van de aanpak te vergroten. Binnen de huidige opzet ontbreken deze mogelijkheden.

4.2 OKO: een andere benadering

De vernieuwende aanpak om middelengebruik tegen te gaan en in te zetten op een kansrijke omgeving is OKO. Het Trimbos-instituut, het Nederlands jeugdinstituut (NJI) en de GGD NOG (onder)steunen deze aanpak. OKO is in eerste instantie gericht op het terugdringen van het middelengebruik. Daarnaast richt het programma zich op het verbeteren van het welbevinden door het creëren van een positieve leefomgeving. Hiervoor zet OKO in op het stimuleren van vrijetijdsactiviteiten, het creëren van een positief schoolklimaat en het organiseren van meer sociale steun door ouders en belangrijke anderen uit de omgeving.

Samenlevingsgericht

Binnen OKO focussen we op beschermende en risicofactoren in de verschillende levensdomeinen van jongeren: gezin, vriendengroep, school en vrije tijd. Samen met ouders, school en samenwerkingspartners geven we vorm aan activiteiten in de omgeving van jongeren. Het creëren van een gezamenlijke verantwoordelijkheid is het streven. Dit zal geen snel behaald resultaat zijn, maar is wel een duurzame oplossingsrichting.

Figuur 6. De aanpak van OKO, startend bij monitoring

Datagericht

OKO werkt datagericht. Tweejaarlijks komt er een breed onderzoek onder jongeren. Naast de standaard vierjaarlijkse brede uitvraag op gezondheid (gezondheidsmonitor GGD NOG) halen we gericht data op over onze inzet (OKO-monitor). Deze data duiden we met partners en geeft ons richting voor de volgende inzetcyclus.

4.3 Ervaringen andere gemeenten

De afgelopen jaren hebben zes Nederlandse gemeenten in een leertraject het IJslandse preventiemodel (OKO) geïmplementeerd, ondersteund door het TI en NJI. De gemeenten zijn enthousiast over de aanpak en adviseren om ook op deze manier te gaan werken. Per 2022 zijn wederom 10 gemeenten gestart met OKO. Per 2023 zullen wederom gemeenten starten met het opzetten en uitvoeren van deze aanpak.

Precieze resultaten zijn nog niet te benoemen, hiervoor is het nog te vroeg. De grote merkbare verschillen zijn dat er door de programmatische aanpak en de ondersteunende data een betere samenwerking ontstaat. De aanpak maakt dat gerichte acties in samenhang plaatsvinden. Ambtenaren uit Amersfoort geven aan dat dit een aanpak is die werkt binnen het sociaal domein. De Kempengemeenten concluderen dat het model gaat om het veranderen van de sociale omgeving van jongeren op een positieve manier, door in te zetten op zinvolle vrijetijdsbesteding en ouderbetrokkenheid.

“In IJsland zijn ze al heel ver met een community aanpak om het welbevinden van jongeren te verbeteren en middelengebruik te voorkomen. De school speelt hierin een belangrijke rol. Samen met de school, ouders, gemeente en andere lokale partners wordt gewerkt aan een veilige omgeving voor jongeren, op alle plekken waar zij veel tijd doorbrengen. Wij kunnen veel leren van hun succesvolle aanpak.”

Jeroen de Greeff - Projectleider Opgroeien in een kansrijke omgeving

De gemeente Hardenberg en de Kempengemeenten (zie voor een uitgebreidere toelichting bijlage 2) geven de volgende pluspunten mee:

- Samenwerking tussen gemeenten, scholen en welzijn verbeterd;
- Meer integraliteit en creativiteit in beleid en aanpak;
- Duidelijke regierol van de gemeente;
- Meten is weten;
- Ingezette middelen worden anders ingericht;

En onderstaande aandachtspunten:

- Continuïteit;
- Ambassadeurschap wethouder;
- Extra kosten door extra werkbudget en projectkosten OKO.

4.4 Landelijke overheid: kamerbrieven & OKO

In de kamerbrief van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 13 mei 2022 over de Hervormingen Jeugdzorg wordt OKO aangehaald. Bij het leidende principe ‘versterken veerkracht van kinderen en gezinnen in hun dagelijkse leven’ geeft het ministerie aan extra in te gaan zetten op OKO. OKO sluit hiermee aan bij de ambitie om de sociale en pedagogische basis te versterken.

In de kamerbrief van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 10 juni 2022 wordt de aanpak ‘Mentale gezondheid: van ons allemaal’ aangeboden. Doel is om aandacht te

besteden aan mentale gezondheid en zo de veerkracht van inwoners en de samenleving te versterken. Mede door Corona is het welbevinden onder jongeren sterk gedaald. OKO wordt in de bijlage over effectieve interventies genoemd.

4 Draagvlak voor OKO in lokale gemeenten op de Noord-Veluwe

4.1 Gepeild draagvlak

In onze regio peilden we het draagvlak voor het starten met OKO onder professionals: beleidsmakers, lokaal jongerenwerk, politie, verslavingszorg, scholen en het samenwerkingsverband van het onderwijs.

4.2 Wat vinden onze samenwerkingspartners van OKO?

Bij het onderzoeken van draagvlak zijn we in gesprek gegaan met onze samenwerkingspartners. Alle reacties gebundeld kwamen we tot onderstaande positieve - en aandachtspunten.

Samenwerkingspartners in de zes gemeenten zien voor de aanpak positieve argumenten:

- OKO biedt een visie, eenduidige aanpak en daarmee kans op betere resultaten.
- OKO sluit goed aan bij de noodzaak voor preventief werken in het sociaal domein.
- OKO zet in op beschermende factoren en op het positief terugdringen van gebruik.
- OKO bevordert een kansrijke omgeving om in op te groeien.
- OKO sluit goed aan bij visie van Positieve Gezondheid.
- OKO heeft een breder positief effect op welbevinden en weerbaarheid van de jongere.
- OKO biedt kansen voor het betrekken van ouders bij brede preventie.
- Draagvlak voor preventie wordt groter wanneer we effecten in zicht gaan brengen en we gezamenlijk op basis van de data bepalen waar we ons op richten.

Daarnaast geven zij een aantal aandachtspunten mee:

- Hoe wordt de aanpak uitgerold?
- Hoe verhoudt het regionale project zich tot de lokale inzet?
- Is de bestaande inzet van preventie en jongerenwerk voldoende voor OKO?
- Hoe gaan we om met jongeren die buiten onze gemeenten naar school gaan?
- Hoe gaan we ouders goed te betrekken?
- Waar vinden we geschikte rolmodellen?

In onderstaande tabel staan de reacties verdeeld naar werkveld. Hierin staat ook de specifieke input van samenwerkingspartners van de gemeente Oldebroek.

Partij	Reactie op de OKO aanpak
Onderwijs	Het onderwijs is positief over de aanpak. Met name ouderbetrokkenheid, datagericht werken en het positieve effect op mentale gezondheid wordt gewaardeerd. Het Agnieten college geeft aan dat dit een kans is om de samenhang echt te vergroten en zichtbaar te maken.

Jongeren en straathoekwerk (Nummer 13)	Met deze aanpak gaan we verbinding aan vanuit een gezamenlijk doel. We bouwen een concept waar het gaat over 'gezond en positief opgroeien'. Hier worden wij heel enthousiast van! We zien de kans dat deze aanpak positief bijdraagt aan de cultuuromslag in Wezep. Je brengt de mentale gezondheid op een hoger pijl, waardoor je preventief werkt op meerdere vlakken. Ook de onderbouwing door gerichte data kan helpen gericht te sturen.
Overlastnetwerk (Oldebreek)	Verslavingszorg is vooral blij met de aandacht voor dit thema. De normalisering van alcoholgebruik onder jongeren zien zij als een groot probleem dat nog niet voldoende erkend wordt. De urgentie om hiermee te starten is er zeker en is er al heel lang. Dat is zichtbaar in het drugsgebruik in de gemeente.
Vrijtijdsbesteding (Buurtsportcoaches en sportaanbieders)	De buurtsportcoaches zijn positief over OKO. Het vinden van een structurele vrijetijdsbesteding draagt bij aan mentale gezondheid. Structuur en (sociale) beweging zijn hiervoor helpend. Ook vinden jongeren in hun vrijetijdsbesteding vaak de rolmodellen waar ze naar op zoek zijn. Sportaanbieders zijn een belangrijke vindplaats van jongeren en ouders. Daarmee zijn zij een samenwerkingspartner voor de samenlevingsgerichte aanpak. Voor sportkantines geldt wettelijk NIX18 al. Er mag geen alcohol worden geschonken en verkocht aan jongeren onder de 18. Hierdoor verandert er voor hen niets. Wel zien zij een actieve rol bij het organiseren van activiteiten. Ook zijn er al diverse verenigingen die de samenwerking met de gemeente zoeken en aangaan op het gebied van middelengebruik.
Beleidsmakers	Beleidsmakers zijn positief over de integraliteit, beschermende factoren, samenwerking en het datagericht werken. Ze zien wel uitdagingen in de implementatie en het ook echt zo gaan werken. Daarnaast vragen zij ruim aandacht voor lokaal maatwerk. Er zijn veel aanknopingspunten in het lokale beleid en de lokale preventieakkoorden voor OKO. Mooi om deze verder samen te sturen in een uitvoerende aanpak.

5. Wat is er nodig om aan de slag te gaan?

5.1 Voorwaarden om met OKO te gaan werken

Om te starten met OKO is het volgende nodig:

1. Politiek en bestuurlijk draagvlak

Vanuit het college en de raad wordt er een commitment voor minimaal vier jaar (2023 t/m 2026), inclusief financiën en capaciteit, gevraagd.

2. Lokaal ambtelijke inzet

De verwachting is dat het eerste jaar 8 tot 12 uur aan inzet van de betrokken lokale beleidsambtenaar nodig is. De verwachting is dat in de navolgende jaren minder zal zijn.

3. Implementatietraject van het Trimbos-Instituut

Om te gaan werken met OKO is het nodig om ervaring en expertise van het Trimbos-instituut en het NJI te gebruiken. Een aanpak als deze implementeren zonder gebruik te maken van de procesbegeleiding van experts vraagt veel meer lokale inzet en expertise dan nu aanwezig is en is daarom geen optie.

4. Financiën

Er is budget nodig om de regionale ondersteuning voor OKO te financieren.

Regionale inzet	Regionale kosten per jaar	Regionale kosten per jaar
Projectleiders	1,5 fté € 165.165,-- per jaar *	Twee projectondersteuners die de lokale implementatie van OKO en de projectgroepen leiden en ondersteunen.
Dataonderzoek GGD NOG	In 2023 € 4.500,-- In 2025 € 16.500,--	Tweejaarlijks bevolkingsonderzoek door de GGD naar middelengebruik onder jongeren.
Projectondersteuning Trimbos	€ 15.000 per jaar	Trimbos-instituut biedt daarbij trainingen, tools, procesbegeleiding, uitwisseling met andere gemeenten en afstemming op landelijk niveau aan.

* uitgaande van 1430 inzetbare uren per fté rekenend met een integraal uurtarief van € 77,-- (excl. BTW)

De kosten voor OKO worden op basis van het aantal jeugdigen per gemeente als volgt verdeeld van 2023 t/m 2026.

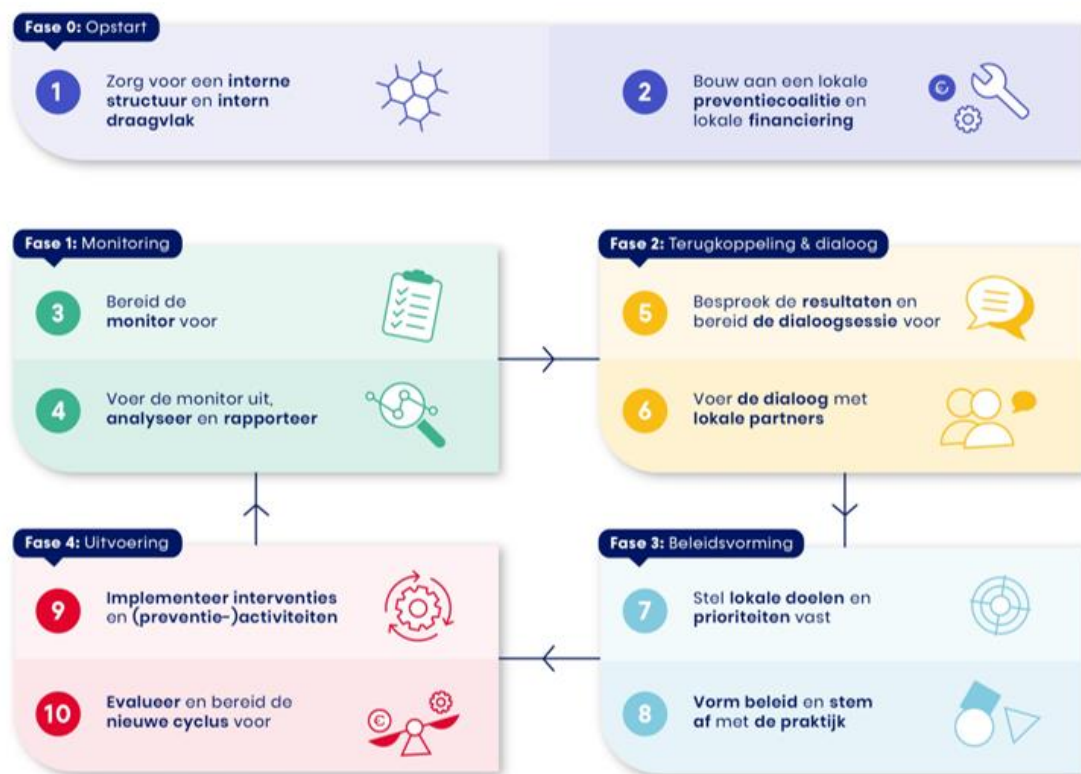
Gemeente	verdeelsleutel	Kosten 2023	Kosten 2024	Kosten 2025	Kosten 2026
Elburg	14,06%	€ 25.964	€ 25.331	€ 27.651	€ 25.331
Ermelo	14,06%	€ 25.964	€ 25.331	€ 27.651	€ 25.331
Harderwijk	27,60%	€ 50.968	€ 49.726	€ 54.280	€ 49.726
Nunspeet	16,15%	€ 29.823	€ 29.097	€ 31.761	€ 29.097
Oldebroek	14,06%	€ 25.964	€ 25.331	€ 27.651	€ 25.331
Putten	14,06%	€ 25.964	€ 25.331	€ 27.651	€ 25.331
	100,00%	€ 184.665	€ 180.165	€ 196.665	€ 180.165

5.2 Aansluiten bij het implementatietraject OKO

De gemeenten op de Noord-Veluwe zullen zich in het najaar van 2022 kunnen aanmelden voor het eerstvolgende implementatietraject startend per 2023. In dit traject ondersteunt het Trimbos-instituut gemeenten in het werken volgens OKO. Het Trimbos-instituut werkt hierin nauw samen met het NJI die haar expertise inbrengt vanuit het opvoeden en opgroeien.

5.3 Regionale ondersteuning en lokale uitvoering

De regionale ondersteuning van het Trimbos-instituut, het NJI en de GGD NOG zijn nodig voor de implementatie. Echter vindt de uitvoering van OKO lokaal plaats. Er wordt per gemeente een lokaal plan gemaakt door een projectleider met lokaal betrokken samenwerkingspartners (bijv. jongerenwerk, onderwijs, CJG, verslavingszorg, buurtsportcoaches en sportaanbieders). Het eerste jaar zal in het teken staan van het bouwen lokale project- en werkgroepen, het draagvlak verder uitbreiden (fase 0) en het voorbereiden van de dataverzameling met de GGD NOG (fase 1).

Figuur 7. De verschillende fases van de werkwijze volgens de OKO-aanpak

6. Haalbaarheid OKO voor de regio Noord-Veluwe

Het is haalbaar om op de Noord-Veluwe met OKO te gaan werken: de vernieuwende aanpak zal zich richten op een aantal thema's waarbij vanuit de data blijkt dat de Noord-Veluwse gemeenten hier voor een opgave staan. Onder de samenwerkingspartners is (onderstreept door de urgentie) draagvlak om met deze aanpak te starten. De ambtelijke inzet is meegenomen in de lokale planning. Er is een vooraanmelding gedaan bij het Trimbos-instituut, waarmee het implementatietraject startend per 2023 voor de Noord-Veluwe is gereserveerd. Het politiek-

bestuurlijke draagvlak en de financiële voorwaarden om te starten komen aan bod met het raadsvoorstel Opgroeien in een kansrijke omgeving.

7. Bijlagen

Bijlage 1: IJslands model in de nota “Samen verder voor een gezond Noord-Veluwe 2022-2025”

Bijlage 2: Ervaringen van twee pilot-gemeenten

Bijlage 3: Infographic Opgroeien in een kansrijke omgeving

Bijlage 1: IJslands model in de regionale nota Volksgezondheid “Samen verder voor een gezond Noord-Veluwe 2022-2025”

3.4 Oriëntatie op het IJslands model

3.4.1 Inleiding

Jongeren die drinken, drugs gebruiken of roken lopen gezondheidsrisico's en een verhoogde kans om die middelen ook op latere leeftijd te gebruiken, met alle negatieve fysieke, mentale en sociale effecten van dien.

Wat zeggen de cijfers op de Noord-Veluwe?

Alcoholgebruik	Scholieren NV 2019	Scholieren NV 2015
Ooit alcohol gedronken (heel glas of meer)	28%	30%
Ooit alcohol gedronken (alleen slokjes of heel glas of meer)	46%	58%
Laatste 4 weken alcohol gedronken	24%	22%
Laatste 4 weken 5 drankjes of meer bij 1 gelegenheid (bingedrinken)	17%	18%

Drugs	Scholieren NV 2019	Scholieren NV 2015
Heeft ooit softdrugs gebruik	7%	7%
Heeft in de laatste 4 weken softdrugs gebruikt	3%	3%
Heeft ooit andere middelen gebruikt	3%	2%

Roken	Scholieren NV 2019	Scholieren NV 2015
Rookt nu tenminste wekelijks (16/17 resp 18-25 jaar)	24% /41%	-
Rookt nu tenminste dagelijks (16/17 resp 18-25 jaar)	22%/35%	-

Volgens de cijfers staat de Noord-Veluwe er minder slecht voor dan het totale gebied van de GGD NOG. De cijfers laten echter ook geen verdere daling van het middelengebruik zien. Daarom willen we juist investeren in preventie om zwaardere problematiek te voorkomen.

3.4.2 Wat gebeurt er nu al?

Er is al samenwerking in de lokale sport- en preventieakkoorden met partners als scholen, verslavingszorg, welzijnswerk en GGD. We werken daarin vanuit een gezamenlijke ambitie en gedeeld eigenaarschap. Daarnaast is er samenwerking binnen regionale netwerken zoals Gezond Veluwe en de samenwerking tussen gemeenten en Zilveren Kruis.

3.4.3 Wat willen we in 2022-2025?

In 2022 willen we ons oriënteren op het IJslands preventiemodel⁴ door middel van een haalbaarheidsonderzoek. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek besluiten of we het IJslands model in de gemeenten willen invoeren vanaf 2023.

Het IJslandse preventiemodel is een primaire preventieaanpak gericht op het creëren van een positieve leefomgeving, waarin jongeren gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien, zonder middelengebruik. Het model werkt op een onderbouwde, met data gestuurde, succesvol gebleken aanpak. Ouders en lokale partners werken hierin samen. De community-filosofie van de IJslandse aanpak houdt in dat alle partijen die betrokken zijn bij het opvoeden en opgroeien van de jeugd kunnen, en idealiter zouden moeten, meedoen. Denk hierbij aan gezin, peer-groep, school en vrije tijd.

De afgelopen jaren hebben zes Nederlandse gemeenten in een leertraject het IJslandse preventiemodel geïmplementeerd, ondersteund door het Trimbos-instituut en het Nederlands Jeugdinstituut. Ze zijn enthousiast over de aanpak en adviseren andere Nederlandse gemeenten om op deze manier te gaan werken.⁵ *11 Op basis van een haalbaarheidsonderzoek dat we uit bestaande middelen bekostigen, zal aan gemeenteraden worden voorgelegd om te besluiten al dan niet te gaan werken met het IJslands model.

Ambitie

Het creëren van een positieve leefomgeving, waarin jongeren gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien, zonder middelengebruik. Het terugdringen van het gebruik van alcohol, drugs- en tabaksgebruik onder jongeren. Het verbeteren van het welbevinden van jongeren.

⁴ <https://www.trimbos.nl/kennis/ijslands-preventie-model>

⁵ *Trimbos.nl | Nederlandse pilotgemeenten enthousiast over IJslandse aanpak tegen middelengebruik*

Bijlage 2: Ervaringen van twee pilot-gemeenten***Ervaringen Hardenberg***

- Samenwerking tussen jongerenwerk, gemeente en scholen is verbeterd.
Men begint klein bij 1 school waar de meeste problematiek heerste. Vervolgens wilden andere scholen ook aansluiten.
- Het helpt om aan community's te bouwen met de focus op een veilige en gezonde omgeving voor kinderen. Uitgevoerd vanuit de gedachte: it takes a village to raise a child.
- Men heeft creatieve verbindingen kunnen leggen.
Zo is de MAS-stage onderdeel geworden van de aanpak. Jongeren organiseren nu activiteiten voor jongeren. Pluspunten zijn dat zij ervaring opdoen. Ook weten jongeren goed wat jongeren willen. Zo ontstaat een passend aanbod.
- Speel in op initiatieven. Zo kwam er een gaatje bij één ouder die een keet op het erf heeft staan. Zo ontstond een ouderwerkgroep binnen de aanpak.
- Alcohol hoeft niet helemaal in de ban. Wel moet de gemeente uitstralen: NIX18 om zo jongeren te beschermen.
- De gemeente neemt een stevige regierol vanuit de wettelijke taak. Niet alleen inspelen op vragen maar ook zelf met aanbod komen.
- Wethouders hebben een belangrijke rol als ambassadeurs van deze aanpak.

Wat kost het Hardenberg (extra)	
Inzet beleidsadviseur	Intern geschoven met taken
Programmaleider roken en alcohol	Bestaande functie met andere invulling. Geen extra FTE kosten.
Coördinatie uitvoering thema bewegen	Extra inzet vanuit de buurtsportcoaches ingekocht. Niet sec op dit model maar vanuit een subsidie die dit versterkte.
Inzet partners	Anders inrichten dan voorheen
Uitvoeringsbudget	Anders inrichten dan voorheen Of extra middelen beschikbaar stellen

Ervaringen Kempengemeenten

- Deze aanpak zet een beweging in gang in een proces dat al jaren stilstond.
Eerder lukte het niet om het gewenste effect te bereiken.
- Focus op 3 speerpunten:
 1. Ouderbetrokkenheid -> blijft de moeilijkste
 2. Welbevinden
 3. Zinnige vrijetijdsbesteding
- Samenwerking met scholen is verbeterd.
We zien samen de cijfers, we bepalen samen hoe we hier vorm aan gaan geven.
- Verschuiving binnen scholen van het bieden van ondersteuning ingeval van problemen naar: meer preventieve activiteiten.

- Scholen zijn inmiddels de grootste ambassadeurs van de aanpak. In IJsland is 'welbevinden' een belangrijk thema in het onderwijs. Dit inspireert de Nederlandse scholen.
- Nadrukkelijke samenhang met het preventie- en handavingsplan alcohol. De focus ligt anders. Budget wordt nu op andere zaken ingezet. Alle partners zijn nog steeds betrokken.
- Pilot is afgelopen. Men gaat hiermee door. College neemt een besluit over de aanpak. De raden nemen een besluit over de middelen via de kadernotitie.

Risico's / kwetsbaarheden

- Medewerkers die vertrekken.
Zorg daarom voor commitment bij alle gemeenten en borg dit.
- Projectleider is onmisbaar als aanjager, regisseur en als oliemannetje tussen de verschillende gemeente.
- Zorg dat bij de gemeente intern ook andere afdelingen zijn aangehaakt: Sport, onderwijs, omgeving, handhaving.

Wat kost het de Kempengemeenten (extra)?	
Inzet beleidsadviseur	Intern geschoven met taken
Procesbegeleider	Extra fte aangesteld Kosten gedeeld met de vier gemeenten. Ongeveer €7.500,00 per gemeente.
Inzet jongerenwerk	Uren inzet vanuit reguliere uren. Inrichten ruimte en activiteiten aanbod gedeeld door de 4 gemeenten die leerlingen op deze school hebben.
Inzet partners	Anders inrichten dan voorheen.
Uitvoeringsbudget	Anders inrichten dan voorheen. Extra werkbudget uit tijdelijke subsidie jeugd aan zet. Nu structureel inramen.

Bijlage 3: Infographic Opgroeien in een kansrijke omgeving

Gezond en kansrijk opgroeien

Lessen uit IJsland voor gemeenten

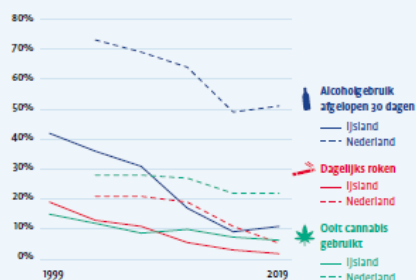

Wat is het IJslandse preventiemodel?

Met het IJslandse preventiemodel is er in 20 jaar tijd een enorme daling in middelengebruik onder IJslandse jongeren gerealiseerd. Deze preventieaanpak is primair gericht op het creëren van een positieve leefomgeving, waarin jongeren gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien.

Gemeenten werken hierin samen met lokale partners aan het voorkomen van alcohol-, drugs- en tabaksgebruik onder jongeren en het verbeteren van hun welbevinden.

Middelengebruik onder 15- en 16-jarige jongeren

De basisprincipes van het IJslandse model

- Evidence based en datagestuurd
- Community based
- Continue dialoog tussen onderzoek, beleid en praktijk
- Duurzaamheid: lange termijn commitment

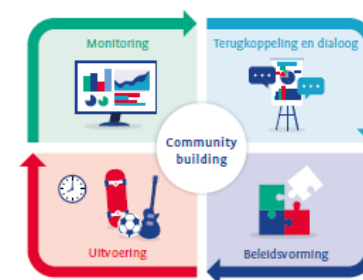
Domeinen in de omgeving van jongeren

Voor het succesvol terugdringen van middelengebruik en het verhogen van welbevinden onder jongeren is het belangrijk om te focussen op beschermende en risicofactoren binnen vier domeinen in de omgeving van jongeren:

Gezin ✓ Tijd met ouders ✗ Geen regels over middelengebruik	School ✓ Positief schoolklimaat ✗ Verveling
Peergroep ✓ Contact met andere ouders ✗ Tot laat buiten rondhangen	Vrije tijd ✓ Voldoende georganiseerde activiteiten ✗ Vrije tijd in ongezonde omgeving

Weet wat er speelt: Meten is weten

Het IJslandse model volgt een jaarlijkse beleidscyclus waarin monitoren hoe het met de jongeren gaat wordt afgewisseld met het vormen, uitvoeren en aanscherpen van beleid en interventie.

- Jaarlijkse vragenlijst onder jongeren van 10-20 jaar.
- Snelle terugkoppeling van resultaten (binnen 2-3 maanden) aan lokale partners en voeren van een lokale dialoog om resultaten te duiden en prioriteiten te formuleren.
- Vormen van beleid en selecteren van interventies en activiteiten.
- Uitvoeren van activiteiten door betrokken partners uit de community.

Zes Nederlandse gemeenten gingen het avontuur aan

De veelbelovende resultaten uit IJsland wekten de interesse van Nederlandse gemeenten.

Daarom hebben zes gemeenten, samen met hun lokale partners, van 2018-2021 een pilottraject doorlopen om te verkennen of de IJslandse werkwijze in Nederland geïmplementeerd kan worden.

Dit traject werd opgezet en ondersteund door het Trimbos-instituut en het Nederlands Jeugdinstituut.

Ervaringen uit de pilot

De pilotgemeenten gaan door met implementatie en raden andere gemeenten het werken met het IJslandse preventiemodel aan.

- Wat voedt hun enthousiasme?**
- Integrale, positieve en lange termijn visie op het jeugdbeleid
 - Verbeterde en vernieuwde samenwerking met lokale partners
 - Wetenschap en lokale cijfers als basis voor het beleid

- Uitdagingen voor implementatie zijn:**
- Ouders bereiken en betrekken
 - Partners blijven betrekken en enthousiasmeren

Ook aan de slag met het IJslandse preventiemodel?

Het Trimbos-instituut en het Nederlands Jeugdinstituut ondersteunen verdere implementatie van de IJslandse werkwijze. Nieuwe gemeenten kunnen deelnemen aan het implementatietraject.

- Voor deelname aan het traject zijn de volgende randvoorwaarden belangrijk:**
- Bestuurlijk en politiek draagvlak op de lange termijn
 - Draagvlak bij lokale partners
 - Voldoende capaciteit en financiering
 - GGD betrekken voor uitvoeren van de monitor volgens de voorwaarden van het IJslandse preventiemodel